странение информации, вводящей в заблуждение, так и нарушения тех или иных специальных требований к рекламе лекарственных средств. В частности, дела по «популяризации» лекарственного средства; «преувеличения» свойств лекарственных средств; придания продуктам свойств лекарственного средства; использованию изображения врачей в рекламе лекарственных средств; цен на лекарственные препараты.

Ключевые слова: судебная практика, реклама, лекарственные препараты, недобросовестная реклама, информация, которая вводит в заблуждение.

Summary

Ivan Demchenko, Anzhela Berzina. Medicines Advertising: Legal Practice.

The article explores legal practice in the field of advertising medicines. Medicines advertising is recognized as one of the most effective mechanisms of medicines promotion. Factors affecting the spread of medicines advertising: the public's attitude to advertising as a reliable source of information about medicines, distrust of doctors and the healthcare system, and, as a consequence, the prevalence of self-medication practices. In order to protect the interests of consumers and protect economic competition (*often second prevailing*), the state ensures compliance with the requirements of the legislation in the field of medicines advertising. What is important is how national courts hear cases regarding medicines advertising.

Advertising is information about a person or product, disseminated in any form and by any means and intended to generate or maintain awareness of the consumer of the advertising and their interest in such person or product. Advertising of medicinal products, like any other advertising, must comply with: the general principles of advertising; general advertising requirements (apply to all products, regardless of their type); special advertising requirements. Specific requirements for medicines advertising are: (a) specific requirements for the permitted and prohibited medicines advertising; (b) requirements for the content of advertising of medicines (consisting of the requirements that medicines advertising should and should not contain); (c) particularities for advertising for certain categories of persons.

The mandatory content requirements for medicines advertising are almost 100% specific and evaluable, while prohibitions and restrictions often make it impossible to assess whether this effect is present in the advertising message or how it may affect a particular consumer. Accordingly, depending on which requirements for advertising have been violated, the public authority can assess whether the prohibitions and restrictions have actually been violated and consider bringing those responsible for violating advertising legislation to liability. Further, if the advertisers, producers or distributors of the advertisement do not agree with the decision of the relevant public authorities, they can appeal to court. Most often, the plaintiff will be the advertiser, who are the field of advertising of medicines are pharmaceutical companies, drugstores. The respondent – the relevant authority. This is how the jurisprudence in the field of medicines advertising is formed.

Almost every case about medicines advertising is about false advertising in a form of «spreading misleading information». Cases have been considered as to the actual dissemination of misleading information and the violation of certain special requirements for the medicines advertising. In particular, cases concerning: medicines «popularization»; «exaggeration» of medicines effect; giving the products features of medicines; on the use of physicians' images in medicines advertising; medicine prices.

Not all cases of «spreading misleading information» about medicines go to court. The legal practice in the field of medicines advertising is characterized by a certain ambiguity and depends largely on the evidence presented by the parties' representatives. The decisions of the courts are based on the consideration of the circumstances of each case.

Key words: judicial practice, advertising, medicines, deceptive advertising, misleading information.

DOI: 10.36695/2219-5521.2.2020.42

УДК 341.231.14

Н.М. КВІТ

Наталія Михайлівна Квіт, кандидат юридичних наук, доцент, доцент Львівського національного університету імені Івана Франка*

ORCID: 0000-0002-4823-5541

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ НЕІМПЛАНТОВАНОГО ЕМБРІОНА *IN VITRO* З ПОЗИЦІЙ ДОКТРИНИ, ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Постановка проблеми. Питання визначення правового режиму ембріона в доктрині цивільного права вже тривалий час є предметом наукової дискусії, оскільки воно зачіпає не лише юридичну сферу, а й піддається значному впливу норм моралі. Необхідно дослідити доктринальні та правові механізми вирішення питання створення гарантій охорони неімплантованого ембріона *in vitro* в сфері репродуктивних відносин, враховуючи також позицію щодо цього питання Європейського суду з прав людини. Така необхідність також обґрунтована вимогами Конвенції з прав людини та біомедицини щодо необхідності створення в національному законодавстві гарантій захисту живих ембріонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження правового режиму ембріона, його права на життя та іншим питанням, які пов'язані із його захистом, присвячено чимало як вітчизняних, так і іноземних досліджень. Серед основних дослідників цієї проблематики С.Б. Булеца, А.П. Головашук, Ю.В. Коренга, Р.А. Майданик, О.О. Пунда, З.В. Ромовська, Р.О. Стефанчук, С.С. Шевчук та ін. Більшість дослідників

© Н.М. Квіт, 2020

* *Nataliia Kvit, Ph.D. in Law, Associate Professor, Associate Professor of Ivan Franko Lviv National University*

акцентують увагу на правовому статусі чи правовому режимі ембріона загалом, не досліджуючи окремо питання правового режиму неімплантованого ембріона *in vitro*, який якраз найчастіше стає об'єктом зловживань та неправомірного використання чи навіть створення його з дослідницькою чи комерційною метою, чим обґрунтовується актуальність даного дослідження.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є визначити оптимальну конструкцію правового режиму неімплантованого ембріона *in vitro* у відносинах допоміжної репродукції на основі аналізу позицій законодавства та доктрини, а також з урахуванням практики Європейського суду з прав людини та запропонувати шляхи належного його регулювання в чинному законодавстві України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У німецькій правовій науці розглядається можливість поширення принципу «захисту життя» також і на пренатальне людське життя. Зокрема, висловлюється думка, що оскільки ембріон при його безперешкодному розвитку стає людиною (якій характерна унікальність) та особою і цей розвиток є довготривалим процесом, то однозначно не можна ембріон поза тілом жінки (*in vitro*) розглядати як простий об'єкт дослідження, без відповідного впливу на розуміння людини як живої істоти, яка в кожному її прояві підлягає захисту. Якщо, з юридичної точки зору, дослідження неімплантованого ембріона не можна розглядати як дослідження людини як такої, то принаймні його необхідно трактувати як дослідження процесу розвитку, який проходить кожна людська істота¹. Вирішення цього питання залежить від визначення правового режиму ембріона *in vitro* та від того, чи взагалі допустимо його розглядати як об'єкт для будь-якого використання.

Варто зазначити, що існують два основних підходи до визначення правового режиму ембріона. Відповідно до першого підходу вчені наділяють його статусом суб'єкта права, повноправного учасника правовідносин, нарівні з людиною. Зокрема, Л.Ю. Голишева підкреслює, що законодавство певних країн містить положення щодо виникнення правосуб'єктності в людського ембріона², а О.О. Круглова зазначає, що категорію «ембріон» необхідно визначати як особливий суб'єкт цивільних правовідносин, що, на нашу думку, є спірним³. Тож прихильники абсолютистської позиції, які наділяють ембріон статусом суб'єкта права, вважають, що людський зародок має властивість відчувати, а тому наділений найвищим правом – правом на життя та його охорону. Відповідно, він повинен бути захищений від будь-яких посягань на своє життя. Дана позиція конфліктує з правом матері на процедуру штучного переривання вагітності, якщо вагітність не перевищує 12 тижнів (ч. 6 ст. 281 ЦК України), а у випадках, визначених законодавством, при вагітності терміном від 12 до 22 тижнів. Тому противники абсолютистського підходу взяли на озброєння цей недолік та наголошують на тому, що закріплення за ембріоном статусу суб'єкта правовідносин спричинить необхідність заборони процедури штучного переривання вагітності на загальнодержавному рівні.

Відповідно до другого підходу ембріон визначається об'єктом права. На сьогодні існують дві відмінні думки вчених-юристів, одні з яких вважають, що ембріон можна віднести до категорії речей, щодо яких може виникати право власності, інші ж зазначають, що ембріон є частиною материнського організму як орган чи клітина останнього.

Щодо речово-правової концепції розуміння ембріону, то її прихильники відносять ембріон до речей, що обмежені в цивільному обороті та вважають, що лише надання ембріону статусу речі зможе захистити права та законні інтереси власників/власника ембріону⁴. Такий підхід до статусу ембріона є неприпустимим, і проаналізоване далі рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) це підтверджує. Позицію про ембріон як об'єкт, що є структурною частиною організму матері, підтримує і Р.А. Майданик, який вказує, що ембріон можна розглядати як своєрідний об'єкт договору⁵.

Існує також позиція про те, що ембріон є матеріальним благом, об'єктом, який дає початок виникненню певних правовідносин, зокрема відносин між матір'ю та закладом охорони здоров'я, що здійснює «ведення» вагітності, а також дає початок і правовідносинам заборонного характеру, зокрема призводить до заборони розірвання шлюбу протягом вагітності дружини та досягнення дитиною одного року після народження (ч. 2 ст. 11 Сімейного кодексу України)⁴.

Згідно зі ст. 177 ЦК України об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага. У наведеному переліку серед об'єктів ембріона немає. Але в літературі побутує думка, що ембріон є об'єктом, і через свою особливість належить до речей, що обмежені в цивільному обігу.

Що ж до критерію відчужуваності ембріона, то в літературі зазначається, що він також може переходити від однієї особи до іншої, проте такий перехід може здійснюватись лише у лабораторних умовах, при імплантації ембріона жінці, до якої застосовані допоміжні репродуктивні технології (далі – ДРТ), або ж сурогатній матері⁴.

Цікава позиція, яка тягнє до речово-правової концепції, висловлена у літературі про надання ембріону людини правового режиму особливого об'єкта права, щодо якого виникають різні права та обов'язки суб'єктів правовідносин з надання послуг ДРТ. При цьому автор цієї статті визначає суб'єктів права на розпорядження ембріоном залежно від того, чи він був зачатий за допомогою донорського репродуктивного матеріалу, чи ні. Зокрема, в разі наявності генетичного зв'язку із ембріоном особи (замовники послуг ДРТ) мають право на розпорядження своїми ембріонами. Натомість, у випадку якщо ембріон був зачатий за допомогою неповного донорства (коли він є генетично споріднений із одним із замовників послуг ДРТ), права на нього повинна мати особа, що є замовником цієї послуги, уклала відповідний договір і оплатила ці послуги. А у випадку, якщо ембріон був зачатий за допомогою повного донорства, права на розпорядження ним повинна мати медична установа, яка може приймати рішення щодо його імплантації чи знищення в разі порушення вимог кріоконсервації⁶.

На нашу думку, така позиція потребує переосмислення. Насамперед щодо неповного донорства, то видається, що однозначне наділення правом розпорядження ембріоном лише до генетично спорідненого із ним замовника послуг ДРТ є не зовсім правильним. Адже у випадку, якщо до клініки звертається подружжя чи пара, один із яких не може з фізіологічних причин зачати дитину, тоді береться донорський біологічний матеріал і проводиться зачаття ембріона. Якщо ця пара за взаємною згодою проходила цю процедуру, то чому той із них, із ким ембріон генетично не пов'язаний має бути автоматично виключений із суб'єктів, що матимуть право визначати подальшу долю цих ембріонів. Ще більш суперечливою є думка про те, що ембріон, який зачатий за допомогою повного донорства, є об'єктом розпорядження медичної установи. Адже таке формулювання нашою думкою, що такі ембріони можуть створюватися із донорського матеріалу не для репродуктивної мети, а для інших, в тому числі комерційних цілей, що є неприпустимим. Тому видається, що якщо ембріон, зачатий за допомогою повного донорства «на замовлення» особи/осіб, які потребують застосування ДРТ, то вони і будуть суб'єктами, уповноваженими на визначення його подальшої долі.

Отже, віднесення ембріонів до об'єктів, обмежених в обігу та поширенні на нього статусу речі, на тій підставі, що це зможе захистити права та законні інтереси власників/власника ембріону, є абсолютно неприпустимим, оскільки ці відносини однозначно відносяться до сфери особистих немайнових прав особи, до якої були застосовані допоміжні репродуктивні технології, і така особа аж ніяк не може вважатися власником ембріона, а лише матиме право визначати його долю до імплантації в організм жінки шляхом реалізації своїх репродуктивних особистих немайнових прав. Тому ми цілком погоджуємося із позицією С.С. Шевчука, на думку якого право на ембріон як особисте немайнове право варто визнавати не за донорами генетичного матеріалу, а за жінкою, в організм якої був перенесений ембріон, за цією жінкою повинні бути закріплені права щодо його захисту⁷. Цю думку можна лише доповнити тим, що така складова репродуктивних прав, як зокрема право щодо визначення майбутньої долі ембріонів *in vitro* також належатиме особам, до яких були застосовані допоміжні репродуктивні технології з метою реалізації їх репродуктивних прав, у результаті чого були створені такі ембріони.

Цікавою в контексті даного питання є справа ЄСПЛ Паррілло проти Італії (№ 46470/11) від 27 серпня 2015 р.⁸, суть якої полягала в тому, що позивачка хотіла передати неімплантовані ембріони, які залишилися після застосування щодо неї з чоловіком допоміжних репродуктивних технологій, для їх використання з дослідницькою метою (на момент виявлення нею такої ініціативи її чоловік загинув). Італійські суди відмовили їй у задоволенні позову, оскільки на момент її звернення в Італії набув чинності Закон, що забороняв донацію ембріонів для наукових досліджень. Тому вона звернулася до ЄСПЛ із позовом про порушення цієї законодавчої заборони її права на повагу до приватного життя та безперешкодне користування її власністю, що впливають зі ст. 8 та ст. 1 Протоколу № 1 до Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод⁹. У своєму рішенні ЄСПЛ пояснив, що в цьому випадку порушення вищезгаданих прав не було. Зокрема, право на повагу до приватного життя позивачка пов'язувала із наявністю у неї з неімплантованими ембріонами генетичного зв'язку, який дає їй змогу визначати їх подальшу долю, а отже, є одним із аспектів її особистого життя та права на самовизначення. Проте, оскільки у цій справі не йшлося про перспективу материнства (адже чоловік помер, а посмертна фертилізація заборонена), то суд зробив висновок, що право на дослідницьку донацію ембріонів у даному випадку не є важливим аспектом її особистості. Крім того, встановлена національним законодавством заборона дослідницької донації ембріонів має перевагу над її приватним життям. Що стосується потенційного порушення ст. 1 Протоколу № 1 Конвенції, то більшість суддів підтримали позицію, що беручи до уваги економічний та грошовий характер права власності, сфера надання людських ембріонів є несумісною з цими положеннями Конвенції. Тому цей аспект судом навіть не розглядався. Такий висновок суду ще раз підтверджує, що людські ембріони не можна розглядати як об'єкт речового права, а його батьків розглядати як власників. Крім того, суд також наголосив, що позов не може бути задоволений ще й тому, що неможливо встановити дійсну волю чоловіка позивачки (який помер) щодо такого використання неімплантованих ембріонів, що є важливо з огляду на те, що ембріони містять генетичну інформацію обох батьків. Такий висновок є безумовно важливим і означає, що у випадку, якщо національне законодавство дозволяє дослідницьке використання неімплантованих ембріонів, то воно обов'язково повинно встановлювати вимогу щодо отримання письмової поінформованої згоди обох батьків на таке використання, а не лише жінки (потенційної матері).

Аналіз вітчизняного законодавства, що регулює застосування допоміжних репродуктивних технологій, дає змогу зробити висновок, що у цих правовідносинах ембріон постає об'єктом цих правовідносин. Зокрема, у п. 11.1. Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій¹⁰ ембріони визначено як «біологічний матеріал пацієнта/пацієнтів». Право розпоряджатися долею ембріона (стосовно можливих процедур і маніпуляцій щодо запліднення і культивування *in vitro*, ембріотрансферу (у порожнину матки генетичної або сурогатної матері), криоконсервації та зберігання, передавання для програм репродуктивних технологій іншим особам, редукції) має жінка (пацієнтка) – донор жіночих репродуктивних клітин.

Така легальна дефініція провокує хибне розуміння суті неімплантованих людських ембріонів *in vitro*, до моменту їх імплантації як речі, що перебуває у власності біологічних батьків. Оскільки у разі запліднення *in vitro* право на народження такого ембріону залежить від згоди батьків – замовників репродуктивної програми, яка може бути відкликана до моменту імплантації. У зв'язку з цим необхідно дослідити, чи можна розглядати ембріон як біологічний матеріал.

Дане питання було об'єктом дослідження німецьких правників, думки яких розділилися. Зокрема, деякі дослідники цього питання вважають, що людські яйцеклітини з моменту їх запліднення не можна відносити до біологічного матеріалу у вузькому розумінні, якщо розглядати їх як нове людське життя¹¹. При цьому в судовій практиці вказується, що все ж допустимим є трактування заплідненої яйцеклітини як біологічного

матеріалу матері чи біологічних батьків, якщо притримуватися позиції, що людське життя виникає не одразу після запліднення, а лише із досягненням ембріоном певного ступеня розвитку (наприклад з 14 дня після злиття жіночої та чоловічої репродуктивних клітин)¹².

Коли йдеться про біологічний матеріал, то це є тканини чи клітини, що відокремлені від тіла особи та містять в собі її генетичну інформацію. А ембріон *in vitro* хоча і є новоствореним та таким, що має свій хоча і споріднений з батьками, проте унікальний генетичний код, все ж його створення було б неможливим без попереднього відокремлення репродуктивних клітин від організму пацієнта/пацієнтів (донорів) та їх злиття, а також беззаперечним є і те, що він містить у собі генетичну інформацію біологічних батьків, а отже, не можна заперечувати, що він, хоча і опосередковано, проте може вважатися біологічним матеріалом його біологічних батьків. А оскільки про відносини власності щодо біологічного матеріалу не йдеться, натомість між донорами та їх біологічним матеріалом існує правовий особистісний зв'язок, то можна констатувати, що такий самий правовий зв'язок існує і у ембріона *in vitro* та його «замовників» (майбутніх батьків). Тому його трактування як біологічного матеріалу в широкому розумінні не означає, що на нього поширюється режим речі.

Не завжди створення ембріону є наслідком застосування біологічного матеріалу осіб, до яких застосовуються допоміжні репродуктивні технології, натомість часто є результатом використання донорського біологічного матеріалу. Оскільки ембріон є результатом реалізації особистих немайнових репродуктивних прав осіб, до яких були застосовані допоміжні репродуктивні технології, він має із ними передусім нерозривний особистий зв'язок, який не завжди ґрунтується на їх генетичній спорідненості.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Тому, на нашу думку, необхідно внести зміни до п. 11.1. Порядку застосування ДРТ, виклавши його у такій редакції: «11.1. Гамети пацієнтів (сперматозоїди або яйцеклітини), тканина яєчка або його придатків, тканина яєчника є біологічним матеріалом пацієнта/пацієнтів, а ембріони *in vitro*, створені в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, є результатом реалізації пацієнтом/пацієнтами їх репродуктивних прав і їм належить право визначати можливість їх використання в межах встановлених законодавством».

Із запропонованого формулювання, по-перше, впливатиме, що ембріони *in vitro*, які створені в результаті часткового чи повного використання донорського біологічного матеріалу на вимогу осіб, до яких застосовуються допоміжні репродуктивні технології, матимуть цей особистий зв'язок лише із батьками-замовниками і не виникатиме етичної дилеми, що стосується біологічних батьків (донорів репродуктивних клітин) щодо того, кому належатиме право визначати їх подальшу долю. По-друге, це також означатиме, що ембріони можуть бути створені лише з репродуктивною метою, і установа, яка займається наданням послуг допоміжної репродукції, не матиме права на власний розсуд створювати чи розпоряджатися ембріонами *in vitro*, без належно оформленої згоди на те батьків-замовників. Та, по-третє, виключить можливість трактування таких ембріонів як об'єктів речового права.

Запропоноване вирішення окресленої у статті проблеми виходить із чинного регулювання, яке, на жаль, обмежується підзаконними актами. Натомість перспективою подальших досліджень у цій сфері є розробка норми, яка б врегулювала питання правового режиму ембріона *in vitro* у відносинах допоміжної репродукції в межах спеціального закону.

¹ Beckmann J.P. Der Schutz von Embryonen in der Forschung im Bezug auf Art.18 Abs.1,2 des Menschenrechtsübereinkommen zur Biomedizin. Das Menschenrechtsübereinkommen zur Biomedizin des Europarates: taugliches Vorbild für eine weltweit geltende Regelung? Hrsg. Jochen Taupitz; Institut für Deutsches, Europäisches und Internationales Medizinrecht, Gesundheitsrecht und Bioethik der Universitäten Heidelberg und Mannheim. Springer Verlag, 2002. 833 s.

² Голишева Л.Ю. О правовом аспекте происхождения ребенка вследствие искусственных методов репродукции. *Совершенствование методов управления социально-экономическими процессами и их правовое регулирование: тезисы докладов науч.-практ. конференции.* Ставрополь, 2000. С. 105–107.

³ Круглова О.О. Правове положення зачатой, але ще не народженої дитини за законодавством України та країн ЄС. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2018. № 6. С. 106–108.

⁴ Коренга Ю. Визначення правового статусу ембріона. *Історико-правовий часопис.* 2016. № 2(8). С. 99–102. С. 101.

⁵ Майданик Р.А. Репродуктивні права. Сурогатне материнство. Київ: Алерта, 2013. 48 с. С. 20.

⁶ Валід Камаль Абдель Салам Атіа Правове регулювання правового статусу ембріону. *Держава та регіони: Серія.Державне управління.* 2019. № 3(67). С. 43–47.

⁷ Шевчук С.С. Деякі проблеми правового регулювання використання штучних методів репродукції. *Юрист.* 2002. № 9. С. 60–63.

⁸ Справа ЄСПЛ Паррілло проти Італії (№ 46470/11) від 27.08.2015 р. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewj9_PK00eXpAhVN_SoKHVgQBmYQFjAAegQIAhAB&url=https%3A%2F%2Fhudoc.echr.coe.int%2Fapp%2Fconversion%2Fdocx%2Fpdf%3Flibrary%3DDECHR%26id%3D001-163029%26filename%3DCASE%2520OF%2520PARRILLO%2520v.%2520ITALY%2520-%2520%2520Bukrainian%2520Translation%2520D%2520by%2520the%2520COE%2520Human%2520Rights%2520Trust%2520Fund.pdf%26logEvent%3DFalse&usq=AOvVaw0KxijUPye12OolYUfPVwo

⁹ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів № 11 та 14 з Протоколами № 1, 4, 6, 7, 12 та 13. *Право України.* 2010. № 10. С. 215–233.

¹⁰ Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 р. № 787. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13>

¹¹ Fisahn A., Genetischer Code – Rechtlicher Schutzperspektiven, RDV 2002. S. 15–21. URL: http://www.jura.unibielefeld.de/lehrstuehle/fisahn/veroeffentlichungen/2001/Genetischer_Code_rechtliche_Schutzperspektiven.pdf

¹² Das Bundesverfassungsgericht Entscheidung 1,37. URL: <http://www.servat.uni-be.ch/dfr/bv039001.html>

Резюме

Keim H.M. Правовий режим неімплантованого ембріона *in vitro* з позицій доктрини, цивільного законодавства та судової практики.

Стаття присвячена проблемі визначення правового режиму неімплантованого ембріону *in vitro*, який у зв'язку із значним розвитком галузі допоміжних репродуктивних технологій все частіше піддається ризику його незаконного використання, ба, навіть, протиправного створення з комерційною чи іншою не пов'язаною із лікуванням безпліддя метою. Автор аналізує різні доктринальні підходи в цивільному праві України та Німеччини крізь призму чинного правового регулювання та практики Європейського суду з прав людини. У результаті проведеного аналізу висловлюється позиція про неприпустимість трактування неімплантованого ембріона як об'єкту речового права. При цьому пропонується визначати його як об'єкт, що має особистий немайновий зв'язок із особами для лікування яких від безпліддя (батьки-замовники) його було створено. І саме цій особі (особам) належатиме право визначати його майбутню долю. У зв'язку із чим запропоновано дану концепцію відобразити у відповідних положеннях чинного Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій.

Ключові слова: правовий режим, ембріон *in vitro*, біологічний матеріал, батьки-замовники, допоміжні репродуктивні технології, використання.

Резюме

Keim H.M. Правовой режим неимплантированного эмбриона *in vitro* с позиций доктрины, гражданского законодательства и судебной практики.

Статья посвящена проблеме определения правового режима неимплантированного эмбриона *in vitro*, который в связи со значительным развитием отрасли вспомогательных репродуктивных технологий все чаще подвергается риску его незаконного использования, даже противоправного создания с коммерческой или иной не связанной с лечением бесплодия целью. Автор анализирует различные доктринальные подходы в гражданском праве Украины и Германии через призму действующего правового регулирования и практики Европейского суда по правам человека. В результате проведенного анализа излагается позиция о недопустимости трактовки неимплантированного эмбриона как объекта вещного права. При этом предлагается определять его как объект, имеющий личную неимущественную связь с лицами, для лечения которых от бесплодия (родители-заказчики) он был создан. И именно этому лицу (лицам) будет принадлежать право определять его будущую судьбу. В связи с чем предложено данную концепцию отразить в соответствующих положениях действующего Порядка применения вспомогательных репродуктивных технологий.

Ключевые слова: правовой режим, эмбрион *in vitro*, биологический материал, родители-заказчики, вспомогательные репродуктивные технологии, использование.

Summary

Nataliia Kvit. Legal regime of unimplanted embryos *in vitro* from the positions of doctrine, civil law and judicial practice.

The article deals with the problem of determining the legal regime of unimplanted embryo *in vitro*, which due to the significant development of the field of assisted reproductive technologies, is increasingly at risk of its illegal use, or even illegal creation for commercial or other non-infertility treatment. The author analyzes different doctrinal approaches in the civil law of Ukraine and Germany, through the prism of the current legal regulation and practice of the European Court of Human Rights. The paper supports the position on the right to the embryo as a personal immaterial right and expands it in the sense that such a component of reproductive rights as the right to determine the future fate of embryos *in vitro* will also belong to persons to whom assisted reproductive technologies have been applied and as a result these embryos were created. Resulting from this analysis, the position on the inadmissibility of the interpretation of the unimplanted embryo as an object of property law is expressed. To support this point of view, the author cites the judgment of the European Court of Human Rights in *Parrillo v. Italy*, in which the court emphasized the inadmissibility of the assessment of embryos as an object of property rights. In particular, the paper proposes to define the regime of unimplanted embryo *in vitro* as an object that has a personal immaterial connection to persons for whose treatment of infertility (parents-customers) it was created. And it is these individuals who will have the right to determine its future. In this regard, it is proposed to reflect this concept in the current regulation in particular Procedure for the use of assisted reproductive technologies. From the proposed wording, first, it will follow that *in vitro* embryos created as a result of the partial or full use of donor biological material at the request of persons to whom assisted reproductive technologies are applied will have this personal connection only with the future parents and there will not be an ethical dilemma regarding who will have the right to determine their future fate (biological parents (reproductive cell donors) or future parents). Secondly, it will also mean that embryos can only be created for reproductive purposes, and an institution providing reproductive services will not have the right to create or dispose of embryos *in vitro* at its own discretion without the proper consent of its future parent. And, thirdly, it will exclude the possibility of interpreting such embryos as objects of property rights.

Key words: legal regime, *in vitro* embryo, biological material, parents-customers, assisted reproductive technologies, use.